ULUSAL COĞRAFYA KONGRESİ 2005
(Prof. Dr. İsmail Yalçınlar Anısına)
29–30 Eylül 2005, İstanbul
Bildiri Kitabı, s. 277–287

AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİNDE NÜFUSUN YAŞ YAPISI

Halil KURT
Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü
hkurt@marmara.edu.tr

Özet:

Avrupa Birliği'ne üye 25 ülke, 457 milyon nüfusu ile Çin ve Hindistan'dan sonra dünyanın üçüncü büyük nüfus topluluğudur. AB ülkelerinde, doğum oranının 1960'dan beri sürekli azalması, doğal nüfus artışının durağan hale gelmesine, hatta bazı üye ülkelerde negatif oranlara inmesine neden olmuştur. AB'ye üye ülkelerde hükümetlerin doğumları arttırmak amacıyla ailelere sağladıkları cazip ekonomik ve sosyal yardımlara rağmen, kadın doğurganlık oranı 1.47 çocuk ile dünya ortalamasının (2.62) oldukça gerisindedir.

AB ülkelerinde, 1960'tan 2005 yılına kadar olan dönemde, medyan yaş yükselmekte, ortalama ömür süresi uzamakta ve yaşlı nüfus oranı artmaktadır. Nitekim 0–14 yaş arası çocuk nüfus oranının azalışı (% 16.03), buna karşılık 65 ve daha yukarı yaşta olan nüfus oranının artışı (% 16.81), AB nüfusunun yaşlanma eğiliminde olduğunu göstermektedir. Bu durum, gelecekte AB'de nüfus yönünden olduğu kadar, sosyal ve ekonomik bakımdan da problemler çıkaracaktır.

AB ülkelerinde 15–64 yaş arası çalışma çağındaki nüfus oranı % 67.17, çalışan sayısı ise 215 milyon kişidir. Yaşlanan nüfusun yerini dolduracak çocuk nüfusun az olması, yakın bir gelecekte, AB ülkelerinin milyonlarca işgücü açığıyla yüz yüze gelmesine yol açacaktır. Böylece, AB ülkelerinde nüfusun mevcut yaş yapısı, 2015 yılından itibaren, müzakere sürecinde olan Türkiye'nin genç nüfus potansiyeline ihtiyaç duymasını zorunlu kılacaktır.

Giriş

Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET), Roma Antlaşmasıyla 1957 yılında 6 ülke (Fransa, Batı Almanya, İtalya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg) arasında ekonomik işbirliğini geliştirmek amacıyla kuruldu. Sanayileşmiş Batı Avrupa ülkelerinden oluşan AET'ye, 1973'te Birleşik Krallık, İrlanda ve Danimarka, 1981'de Yunanistan, 1986'da İspanya ve Portekiz katıldı. AB'ye 1995'te Avusturya, İsveç ve Finlandiya'nın katılımıyla üye sayısı 15'e yükseldi.

Başlangıçta ekonomik işbirliğini amaçlayan Birleşik Avrupa düşüncesi, dünyada değişen siyasi dengelerin de zorlamasıyla zamanla genişleme ve değişime uğrayarak siyasi bir hüviyet kazandı. AET'ye üye ülkeler, 7 Şubat 1992'de imzalanan Maastrich Antlaşmasıyla, ekonomik ve siyasi anlamda bütünleşmeyi amaçlayan ve ortak anayasası, milli parası, parlamentosu ve askeri teşkilatlanmasıyla tek devlet olmayı hedefleyen Avrupa Birliği fikrini kabul ettiler. 1 Kasım 1993'te Maastrich Antlaşması'nın yürürlüğe girmesiyle AET adıyla kurulan topluluk, fiilen Avrupa Birliği'ne (AB) dönüştü.

Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa'daki komünist rejimlerin 1990'lı yılların başında dağılma sürecine girmesi, dünyanın siyasi dengelerinde, özellikle de Avrupa kıtasında büyük değişimlere sahne oldu. Berlin duvarının 3 Ekim 1990'da yıkılması, Doğu (Demokratik) Almanya'nın Batı (Federal) Almanya ile 15 Mart 1991'de birleşmesiyle sonuçlandı. Böylece Doğu Almanya, fiilen AET'ye katıldı. Batı ve Doğu Almanya'nın birleşmesinden sonra, "Demir Perde" gerisi ülkeler olarak adlandırılan Doğu Avrupa ülkeleri de 1990'lı yıllarda Avrupa Birliğine üyelik müracaatı yaptılar. Bu süreçte Eski SSCB'yi

Scanned by CamScanner

oluşturan 15 ülkeden en batıdaki üç Baltık Cumhuriyeti Litvanya, Letonya ve Estonya da Avrupa Birliği üyeliğine katılım anlaşması imzaladı.

Avrupa Birliği'ni oluşturan 15 ülke, 1 Mayıs 2004 tarihinde 10 yeni üye ülkeyi kabul ederek tarihinin en büyük genişlemesini yaptı. Bu ülkelerin tamamına yakını (Polonya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Litvanya, Letonya ve Estonya) eski Varşova Paktı'na üye Doğu Avrupa ülkeleridir. Birliğe katılan diğer üç üye Slovenya, Kıbrıs Rum Kesimi ve Malta'nın toplam nüfus ve yüzölçümleri, sadece Polonya'nın % 10 una bile ulaşamamaktadır. Bu duruma göre AB'nin, 2004 Mayıs ayındaki genişlemesinin genelde Doğu Avrupa'ya doğru olduğu söylenebilir. Avrupa Birliği, genişlemesini halen sürdürmekte olup, 2007 yılında üyeliği kesinleşen Romanya ve Bulgaristan'ın yanı sıra, Hırvatistan ile Türkiye'nin, AB'ye üyeliği müzakere sürecindedir.

Avrupa Birliği, 2004 yılının Mayıs ayında 10 yeni üye ülkenin katılımıyla 25 devletten oluşan, 3.976.372 km^2 yüzölçümü, 456 milyon 953 bin nüfusu (2005), 11.65 trilyon dolar gayri safi milli hâsılası, kişi başına ortalama 26.900 dolar milli geliri ile dünyanın en önemli ekonomik ve siyasi güçlerinden biri haline gelmiştir.

Avrupa Birliği nüfusunun yaş yapısının bilinmesi ve analiz edilmesi, sosyal ve ekonomik amaçlı planlamalarda, isabetli stratejilerin belirlenebilmesi açısından kuşkusuz hayati bir öneme sahiptir. Türkiye'nin, AB ile üyelik müzakereleri sürecinde, nüfusunun fazlalığı bir yandan olumsuzluk teşkil ederken, diğer yandan yaş yapısı itibariyle, genç ve dinamik nüfus potansiyeline sahip olması önemli bir avantaj oluşturacaktır.

AB Üyesi 25 Ülkede Nüfusun Yaş Yapısı ve Yaşlanan Avrupa'nın Geleceği

Avrupa kıtası, XIX. yüzyılın son çeyreği ve XX. yüzyılın ilk yarısında Sanayi Devriminin de etkisiyle hızlı bir nüfus artışına sahne oldu. Avrupa kıtasında II. Dünya Savaşı sonrası yıllarda barışın tesiri ile sağlanan iktisadi ve teknolojik gelişmelerle refah düzeyinin artması, 1965'ten 1990'a kadar nüfus artışının azalmasına neden oldu. Bu dönemde Avrupa, düşük düzeyde doğurganlıkla düşük ölüm oranının hemen hemen birbirini dengelediği bir geçiş süreci yaşadı. Fakat, 1990 sorası yıllarda AB ülkeleri, doğum sayısının ölümlerden daha az olduğu gerileyen bir nüfus trendine girmiştir.

AB ülkeleri, nüfus artışının durma noktasına gelmesi ve nüfusun yaşlanmakta olmasının, siyasi, ekonomik ve sosyal bakımdan birçok olumsuz sonuçlar doğuracağı endişesini taşımaktadırlar. Nitekim 1982'deki Avrupa Nüfus Kongresi, bu endişeyi şöyle ortaya koymuştur: "Doğum oranının yüksek düzeyini koruduğu birkaç ülke dışında, Avrupa'da nüfusun bugünkü durumunun en belirgin yönü, doğum oranının önemli düşmesidir. Bugünkü doğurganlık düzeyi, pek çok devlette, uzun vadede nüfusun yerinin doldurulmasını sağlamaya artık yetmemektedir" (HEYMEN & PERICARD, 1983: 11). Ayrıca, Avrupa Konseyi'nin Federal Almanya temsilcisi Parlamenter Wilfried Böhm, "Başlangıçta çocuk çağı olarak nitelendirilen çağımız, bugün yaşlılar çağı diye çağrılmaya layıktır." diyerek, Avrupa'nın yaşlanması konusunda duyduğu endişeyi dile getirmektedir (BÖHM, 1986).

Tablo 1. AB'ye üye ilk 10 ülke ile Türkiye'nin çocuk ve yaşlı nüfus oranları

Ülke	0–14 yaş				65 yaş +			
	1960	1980	1993	2005	1960	1980	1993	2005
Almanya*	21.7	18.5	17.0	14.4	11.0	15.6	14.7	18.9
Fransa	26.4	22.2	20.0	18.4	11.6	13.9	14.5	16.4
İngiltere	23.0	21.7	19.4	17.7	11.9	14.7	15.6	15.8
İtalya	24.7	21.7	16.0	13.9	9.5	13.5	15.0	19.4
Hollanda	30.0	22.6	18.4	18.1	9.0	11.5	12.9	14.1
Belçika	23.8	20.7	18.0	16.9	12.2	14.2	15.4	17.4
Yunanistan	26.7	23.2	18.0	14.4	8.2	13.0	14.7	18.8
Danimarka	25.1	20.6	16.9	18.8	10.6	14.4	15.6	15.1
İrlanda	31.1	30.6	25.7	20.9	11.2	10.7	11.5	11.5
Lüksemburg	21.4	19.0	17.4	18.9	10.8	13.5	13.9	14.6
Türkiye	41.3	38.5	34.0	26.0	3.5	4.6	4.6	6.7

*1990 yılına kadar Federal Almanya, sonraki yıllarda Doğu Almanya ile birlikte

Scanned by CamScanner

Nüfusla ilgili ortaya çıkan bu tablo, AB nüfusunun çoğalmak yerine yaşlanma eğiliminde olduğunu göstermektedir. Bu durum, Avrupalı yöneticileri, düşünürleri, haklı olarak endişeye sevk etmektedir. Avrupa Birliği ülkelerinde doğal nüfus artışının durma noktasına gelmesi, hatta bazı ülkelerde azalmaya başlaması ve nüfusun yaşlanması, şüphesiz bu ülkelerin sanayileşmiş gelişmiş ekonomileri ve sosyal yapıları ile yakından ilgilidir. Dünya genelinde, refah seviyesinin yükselmesi, şehirleşme oranının artması, kadınların eğitim düzeyinin yükselip çalışma hayatına daha fazla katılmaları, doğurganlık oranını ve doğal nüfus artışını azaltmaktadır.

Avrupa Birliği'ndeki demografik duruma ilişkin olarak hazırlanan bir rapor, 1995'te 76.3 milyon olan 60 yaşın üstündeki nüfusun, beklenmedik gelişmeler olmadığı takdirde, 2006 yılından sonra hızla artarak 2025'te 113.5 milyona ulaşacağını gösteriyor. Aynı dönem içinde 20 yaşından genç kişilerin sayısında 9.5 milyon yaklaşık % 11 oranında azalma görülecek (TANDOĞAN, 1998: 34).

Avrupa Birliği ülkelerinde yaşlanan nüfus oranının artması ve ortalama ömür süresinin uzaması, sosyal güvenlik kurumlarının gelecekte daha fazla kişiye bakması fakat daha az çalışandan prim toplaması anlamına gelmektedir. Yakın bir gelecekte sosyal güvenlik fonlarının devasa açık vermesi kaçınılmaz bir olgudur. Bunun sonucu işsiz ve düşük gelir grubundan ailelere sağlanan sosyal yardımlar ve çocuklara yönelik ödemelerin kısılması söz konusu olacaktır. Genelde birden fazla çocuk sahibi olan ve devlet desteği alan fakir ailelerin, gelecekte daha az çocuk sahibi olmayı istemelerine ve sonuçta kadın doğurganlık oranlarının daha da düşmesine neden olması muhtemeldir.

AB Üyesi 25 Ülkede Nüfusun Yaş Yapısında Rol Alan Etmenler

Doğum ve Ölüm Oranları: Ailelerin çocuk sayısında ve doğumlarla ilgili kararlarda çok sayıda etmenin doğrudan etkisi vardır. Bunların başlıcaları, kültürel ve ahlaki değerler, dini inanışlar, mali imkânlar, kadınların eğitim düzeyi ve çalışma hayatına katılmaları, kırsal-kentsel nüfus, sosyal çevre vb.dir. AB'ye üye ülkelerde nüfusun en belirgin özelliklerinden biri, doğum oranının 1960'tan beri sürekli azalması, buna karşılık yaşlı nüfus oranının artmasıdır. Örneğin; bugün AB'ye üye 25 ülkeden biri olan ve 1960'ta Avrupa'nın geri kalmış ülkesi konumunda olan Portekiz'de doğum oranı %o 24 ile yüksek bir düzeye ulaşmışken, 1992'de bu oran %o 12'ye, 2005'te %o 10.8'e gerilemiştir. 1960–2005 yılları arasında diğer Avrupa ülkelerinde de, doğum oranlarında önemli düşüşler kaydedilmiştir (tablo:1 ve 2).

AB üyesi Batı ve Doğu Avrupa ülkeleri arasında halen ekonomik gelişmişlik yönünden büyük farklılıkların olmasına rağmen, düşük doğum oranları yönüyle genelde benzer özellikler gösterdikleri dikkati çekmektedir. AB üyesi 25 ülke içinde en düşük doğum oranları Almanya %o 8.33, Litvanya %o 8.62, Avusturya %o 8.81, Slovenya %o 8.95 ve Letonya'da %o 9.04 olarak belirlenmiştir. En yüksek doğum oranları ise, İrlanda %o 14.47, Fransa %o 12.15, Kıbrıs (Rum) %o 12.57, Lüksemburg %o 12.06 ve Danimarka %o 11.36'dır (Tablo 2).

AB üyesi 10 ülkede (Almanya, İtalya, Yunanistan, Avusturya, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Litvanya, Letonya, Estonya ve Slovenya) yıllık ortalama doğum oranları, ölüm oranlarından daha azdır. Normal şartlarda böyle ülkelerde nüfusun azalması gerekir. Almanya ve İtalya gibi gelişmiş ülkeler dışardan göç alarak nüfus azalmasını şimdilik önlemektedir. Ancak ekonomisi henüz yeterince gelişmemiş olan Doğu Avrupa ülkelerinde doğum azlığının yanı sıra AB üyeliği sonrasında Batı Avrupa ülkelerine yaşanan göç olgusu nedeniyle nüfus artışı negatif değerlere inmiştir. Nitekim, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Litvanya, Letonya, Estonya ve Slovenya gibi AB'ye 2004'te yeni üye olan 10 ülkenin 6'sında nüfus azalması söz konusudur. Ayrıca müzakere sürecinde olan Romanya, Bulgaristan ve Hırvatistan'ın da nüfusu azalmaktadır (Tablo 2).

AB ülkelerinin nüfus artış oranları farklı olmakla birlikte genelde çok düşük değerlerde seyretmektedir. En yüksek nüfus artışının görüldüğü ülkeler, İrlanda % 1.16, Kıbrıs % 0.54 ve Hollanda % 0.53 dür. Nüfus artışının negatif değerlere indiği ülkeler ise, Letonya % -0.69, Estonya % -0.65 ve Litvanya % -0.30 ile Baltık Cumhuriyetleri'dir. Almanya'da ise, nüfus artış oranı % 0.0 dır (Tablo 2).

Scanned by CamScanner

Çalışma çağındaki nüfusun (15–64 yaş) genelde iş bulma, eğitim vb nedenlere daha iyi imkânlara sahip ülkelere göç etmesi de nüfus yaş yapısını etkilemektedir. AB'de nüfus oranlarına göre en çok göç alan ülkeler, Lüksemburg ‰ 8.86, İrlanda ‰ 4.93 ve Portekiz ‰ 3.49 ile başta gelir. En çok göç veren ülkeler ise, Estonya ‰ 3.18, Letonya ‰ 2.24 ve Litvanya ‰ 0.71 ile Baltık Cumhuriyetleri'dir (Tablo 2). AB ülkeleri arasında göçler genelde Doğu Avrupa'dan Batı Avrupa'ya doğru yaşanmaktadır. AB'ye dış ülkelerden yapılan göçlerde; örneğin, Portekiz'in Brezilya'dan, Fransa'nın Kuzey Afrika'dan, İngiltere'nin Hint yarımadasından daha fazla göç alması, buraların eski sömürgeleri olması ve aynı lisanı konuşmaları etkili olmaktadır.

Bebek ölümleri oranı sağlık alanındaki gelişmişlik göstergeleri arasında yer alır. AB ülkeleri bebek ölümleri oranını ‰ 10'un altına indirebilmiş ülkeler topluluğudur. İsveç ‰ 2.77, Finlandiya ‰ 3.57 ile dünyada en düşük bebek ölüm oranlarına sahip ülkelerdir. Bebek ölümlerinin oranının en yüksek olduğu ülkeler ise Letonya ‰ 9.55, Macaristan ‰ 8.57 ve Polonya ‰ 8.51'dir (Tablo 2).

Kadın Doğurganlık Oranı: Doğurganlık, belirli bir bölge veya ülke nüfusu içinde vuku bulan canlı doğum sayısını ifade etmek için kullanılan bir terimdir. Dünyanın az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerinde doğum miktar ve oranı yüksek, gelişmiş ve refah düzeyi yüksek ülkelerde ise daha düşüktür. Doğurganlık, ülkelerin nüfus yapısında kısa dönemli iniş çıkışlar gösterebilmektedir. Ölümlerin tersine doğumlar, kontrol edilebilir bir dizi sosyal, siyasal ve ekonomik etkenler kadar, fizyolojik ve psikolojik faktörler tarafından da belirlenmektedir.

Tablo 2. AB Ülkelerinde Doğum, Ölüm, Nüfus Artışı, Net Göç, Bebek Ölümleri ve Doğurganlık Oranları (2005)

Ülke Adı	Doğum Oranı ‰	Ölüm Oranı ‰	Nüfus Artış Oranı ‰	Net Göç Oranı ‰	Bebek Ölümleri ‰	Kadın Doğurganlık Oranı ‰
1.Almanya	8,33	10,55	0,00	2,18	4,16	1,39
2.Litvanya	8,62	10,92	-0,30	-0,71	6,89	1,19
3.Avusturya	8,81	9,70	0,11	1,97	4,66	1,36
4.İtalya	8,89	10,30	0,07	2,07	5,94	1,28
5.Slovenya	8,95	10,22	-0,03	1,00	4,45	1,24
6.Letonya	9,04	13,7	-0,69	-2,24	9,55	1,26
7.Çek Cum.	9,07	10,54	-0,05	0,97	3,93	1,20
8.Yunanistan	9,72	10,15	0,19	2,34	5,53	1,33
9.Macaristan	9,76	13,19	-0,26	0,86	8,57	1,32
10.Estonya	9,91	13,21	-0,65	-3,18	7,87	1,39
11.İspanya	10,1	9,63	0,15	0,99	4,42	1,28
12.Malta	10,17	8,00	0,42	2,06	3,89	1,50
13.İsveç	10,36	10,36	0,17	1,67	2,77	1,66
14.Belçika	10,48	10,22	0,15	1,23	4,68	1,64
15.Finlandiya	10,5	9,79	0,16	0,89	3,57	1,73
16.Slovakya	10,62	9,43	0,15	0,30	7,41	1,32
17.Birleşik Krallık	10,78	10,18	0,28	2,18	5,16	1,66
18.Polonya	10,78	10,01	0,03	-0,49	8,51	1,39
19.Portekiz	10,82	10,43	0,39	3,49	5,05	1,47
20.Hollanda	11,14	8,68	0,53	2,80	5,04	1,66
21.Danimarka	11,36	10,43	0,34	2,53	4,56	1,74
22.Lüksemburg	12,06	8,41	1,25	8,86	4,81	1,79
23.Fransa	12,15	9,08	0,37	0,66	4,26	1,85
24. Kıbrıs	12,57	7,64	0,54	0,43	7,18	1,83
25.İrlanda	14,47	7,85	1,16	4,93	5,39	1,87
Müzakere Sürecinde Olan Aday Ülkeler						
26.Hırvatistan	9,57	11,38	-0,02	1,58	6,84	1,39
27.Bulgaristan	9,66	14,26	-0,89	-4,30	20,55	1,38
28.Romanya	10,70	11,74	-0,12	-0,13	26,43	1,36
29.Türkiye	17.22	5.95	1.13	0	42.62	2.22

Kaynak: http://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/ee.html son erişim tarihi 9 Ağustos 2005.

Scanned by CamScanner

Doğum oranlarını doğrudan doğruya etkileyen bir diğer faktör de nüfusun yaş yapısıdır. Kadınlarda 15–49 yada kesin olarak 13–47 sınırları arasında doğurganlık yaşlara göre değişir. Doğurganlık biyolojik bakımdan 19 yaşlarında en yüksek düzeyine varır, bu yaştan itibaren ağır ağır, 35 yaşlarından sonra ise hızla düşer. Biyolojik bakımdan doğurganlık yaşlara göre böyle bir seyir izlemekle birlikte, fiili durum kadının evli olup olmadığına, evli ise istenen çocuk sayısına, doğum kontrolü önlemlerinin etkinliğine, karı ve kocanın sağlık durumlarına göre değişir (TÜMERTEKİN, 1994: 146).

AB ülkelerinde, nüfusun eğitim düzeyinin yüksek olması, kadınların çalışma hayatına büyük ölçüde katılmaları nedeniyle, 25 yaşın altındaki kadınların evlenme ve çocuk sahibi olma arzusu oldukça düşüktür.

Doğal nüfus artışında belirleyici olan kadınların ortalama doğurganlık oranları bakımından dünya ortalaması 2.62 doğum iken, AB ortalaması ise 1.47'dir. Doğurganlık oranı en yüksek ülkeler İrlanda 1.87, Fransa 1.85, ve Kıbrıs 1.83 çocuk ile ilk sıralarda yer alır. İrlanda'da Hıristiyan Katolik aile yapısının nispeten etkili olması, Fransa'da Kuzey Afrikalı göçmen fakir Müslüman aileler, Kıbrıs'ta ise Türk kesiminin de dâhil edilmesi ortalamayı yükselten başlıca etmenlerdir. Doğurganlığın en düşük olduğu ülkeler ise, Litvanya 1.19, Çek Cumhuriyeti 1.20 ve Slovenya 1.24 çocuk ile en düşük değerlere sahiptir (tablo:2). Bu ülkelerde 1990 sonrası yaşanan siyasi belirsizlik ortamı ve ekonomik sıkıntılar doğumların azalmasında etkili olmuştur. Ancak bir nüfus Topluluğu'nun kayıp olmadan gelişebilmesi için çocuk yapabilecek yaştaki kadın başına düşen çocuk sayısının 2.06 olması gerekir (TÜMERTEKİN & ÖZGÜÇ, 2002).

Avrupa ülkeleri, ilerde ortaya çıkacak sakıncaları aza indirmek, nüfus artışını teşvik etmek gayesiyle ciddi çalışmalar yapmaktadırlar. Doğum oranındaki azalmaya ve nüfusun yaşlanmasına karşı mücadele etmek üzere Avrupa Birliği ülkelerinin çoğu tarafından alınan ya da alınması öngörülen önlemler arasında, çocuğun ve özellikle üçüncü çocuğun doğumuna bağlı maddi giderlerinin tamamen karşılanması, ailelere işleriyle çocuklarının eğitimini bağdaştırma olanağı sağlamak amacıyla zamanın ayarlanması ve genç kuşakların çocuk sahibi olmaları konusunda yarının kuşaklarına karşı sorumlulukları olduğuna ilişkin aydınlatıcı bilgiler verilmesi sayılabilir.

Avrupalı çiftlerin kendi hayatlarını kısıtladığı gerekçesiyle çocuk sahibi olmaktan sakınması, hükümetlerin üzerine adeta bir kabus gibi çökmektedir. Avrupalıların bu seçimleri nedeniyle AB nüfusunun 2050 yılında 30 milyon, mevcut işgücünün de % 18 azalması beklenmektedir. Bu durum AB liderlerini vatandaşlarına "daha fazla çocuk yapın" çağrısına itiyor. Nitekim, AB ülkeleri gelecekte meydana gelecek işgücü kaybını engellemek ve bebek yapmaya teşvik etmek için birbirinden ilginç imkanlar sunmaktadır. Almanya'da kadınların hem çocuk sahibi olup, hem de çalışabilmesi için çocuk yuvalarının çoğu ücretsizdir, ayrıca hükümet ailelere doğan çocuk başına aylık 100 Euro ödeme yapıyor. İtalya'da çocuk doğuran her kadına 1000 Euro, 2 ve daha fazla çocuk sahibi olan ailelere ise 5 yıl içerisinde 10 bin Euro "bonus" veriliyor. İspanya'da ise, çocuk sahibi olan aileler, yılda çocuk başına 1000 Euro daha az vergi ödüyor. Hükümet, "Bir kendiniz, bir eşiniz, bir de ülkenizin geleceği için 3 çocuk yapın!" sloganıyla çiftlere çocuk başına yılda 3 bin dolar ödemeyi taahhüt ediyor. Fransa'da çocuk sahibi kadınlar 4 ay " tam maaşlı bebek izni" alabiliyor. Çocuklu ailelere ulaşım, konut, eğitim alanlarında büyük fırsatlar sunuluyor. Hükümet, "3 çocuk sahibi olun otomobiliniz bedavaya gelsin" çağrısı yapıyor. İsveç hükümeti çocuk sahibi olan annelere 15 ay maaşlı izin imkanı tanıyor. Bu süre içinde ayrıldıkları işlerinden aldıkları maaşın % 80'i ödeniyor. Babalar ise çocuklarıyla vakit geçirmek için hafta içi bir gün yine maaşlı izin yapabiliyor. Ayrıca doğan her çocuk için aileler 105 Euro dan başlayan devlet yardımı alıyor. İsveç'te çocuk hasta olduğunda da, anne 4 aya kadar maaşlı izin kullanma hakkına sahiptir (Eurostat New Cronos son erişim tarihi 23 Kasım 2004). İsveç'de 1999'da kadın başına ortalama 1.5 olan doğurganlık oranı hükümetin sunduğu çok cazip imkanlar sonucu kadın başına ortalama doğurganlık 2005'te 1.66'ya yükseldi (tablo:2).

Aslında bütün bu önlemler ülkelerin gelecekteki ekonomik durumlarını etkilemesi açısından büyük önem taşıyor. Çünkü genç işgücünün tek alternatifi ülkeye büyük sayılarda göçmen girişini kabul etmek. Birleşmiş Milletler tarafından yapılan araştırmaya göre AB genelinde doğurganlık oranında değişme olmazsa (Tablo 2), çalışan-emekli oranının korunabilmesi için 25 yıl içerisinde 159 milyon göçmen alınması gerekecek.

Scanned by CamScanner

Nüfusun Cinsiyet ve Yaş Yapısı

AB ülkelerinde 0–44 yaş arası genç ve orta yaş grubunda erkek nüfus kadın nüfustan fazla iken, 45 yaşın üzerindeki yaşlı nüfus içinde ise kadınların oranı daha fazladır (tablo:3). Kuşkusuz bunda 1939–1945 arası Avrupa'da büyük yıkımlara ve demografik yapıyı erkekler aleyhine değiştiren II. Dünya Savaşı'nın büyük etkisi vardır.

Tablo : 3 AB ülkelerinde Nüfusun Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Dağılışı (2002).

Yaş	Erkek Nüfus Sayısı	%	Kadın Nüfus Sayısı	%	Toplam
0 – 4	12.196.877	2.68	11.573.105	2.55	23.769.982
5 – 9	12.807.726	2.82	12.165.062	2.68	24.972.788
10-14	13.964.894	3.07	13.266.257	2.92	27.231.151
15-19	14.509.406	3.19	13.825.869	3.04	28.335.275
20-24	15.254.442	3.36	14.716.584	3.24	29.971.026
25-29	16.209.467	3.57	15.716.093	3.46	31.925.560
30-34	17.431.851	3.84	16.901.405	3.72	34.333.256
35-39	17.950.030	3.95	17.501.419	3.85	35.451.449
40-44	16.795.426	3.70	16.641.793	3.66	33.437.219
45-49	15.688.592	3.45	15.792.035	3.48	31.480.627
50-54	15.180.672	3.34	15.457.284	3.40	30.637.956
55-59	12.336.495	2.71	12.824.594	2.82	25.161.089
60-64	11.575.699	2.55	12.544.909	2.76	24.120.608
65-69	9.998.293	2.20	11.633.957	2.56	21.632.250
70-74	8.334.136	1.83	10.826.691	2.38	19.160.827
75-79	5.923.181	1.30	9.421.022	2.07	15.344.203
80-84	3.151.822	0.69	6.033.739	1.32	9.185.561
85-89	1.615.577	0.35	3.875.308	0.85	5.490.885
90 +	434.353	0.09	1.541.826	0.33	1.976.179
Toplam	221.358.935	48.8	232.258.952	51.2	453.617.887

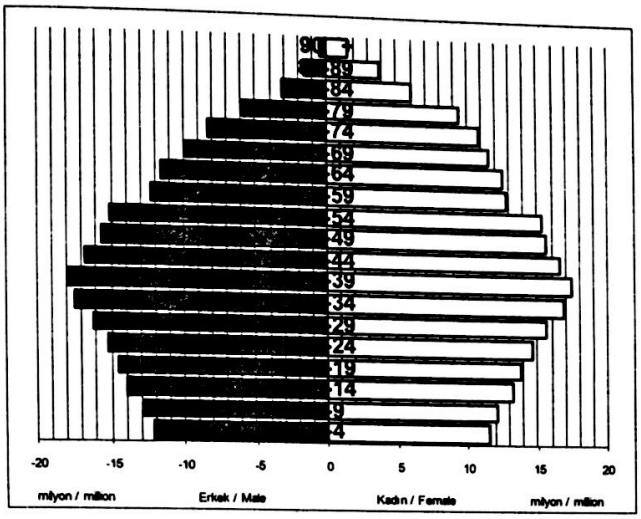
Kaynak:UNECE Gender Statistics Database 2002. Eurostat New Cronos. İngiltere ve İtalya 2001, Yunanistan 2000 verileri http://europa.eu.int/commm/eurostat/newcronos.

AB'nin 2002'de 453 milyon 617 olan toplam nüfusu içinde, kadınların sayısı 232 milyon 258 bin ile % 51.2 lik oran teşkil etmektedir. Erkek nüfus sayısı ise 221 milyon 358 bin ile % 48.8'lik bir orana sahiptir. Bütün dünya genelinde olduğu gibi, AB ülkelerinde de yaşlı nüfus içinde kadınların oranı daha fazladır. Hatta AB ülkelerinde 75 ve daha yukarı yaşlarda kadın nüfus erkeklerin iki katını aşmaktadır (tablo:3).

AB'ye üye 25 ülkenin 2005 yılı toplam nüfusu içinde, 0-14 yaş arasında 37 milyon 608 bin erkek, 35 milyon 632 bin kadın, 15-64 yaş grubunda 154 milyon 440 bin erkek, 152 milyon 480 bin kadın, 65 ve daha yukarı yaşlarda ise 31 milyon 516 bin erkek, 45 milyon 278 bin kadın nüfus yer almaktadır. AB'de yaş grupları ve cinsiyete göre nüfusun ülkelere dağılışı incelendiğinde, 0-14 yaş arası çocuk nüfus içinde erkeklerin sayısı bütün ülkelerde kadın nüfustan daha fazladır. Çalışma çağındaki 15-64 yaş aktif nüfus içinde de erkek nüfus oranı genelde fazladır. Fakat, ekonomileri diğer ülkelere göre daha az gelişmiş olan Polonya, Portekiz, Macaristan, Yunanistan, Slovakya, Litvanya, Letonya ve Estonya'da kadın nüfus sayısının erkeklerden biraz fazla olması, genelde erkek nüfusun çalışma amaçlı başka ülkelere işgücü göçü oluşturması ile ilgilidir. 65 ve daha yukarı yaşlarda nüfus içinde kadınların sayısı bütün ülkelerde erkeklerden fazladır.

Nüfusun yaş ve cinsiyet yapısında yıllara göre meydana gelen değişmeler nüfus piramitlerinin incelenmesi ile açıklanabilir. Nitekim AB ülkelerinin 2002 yılındaki nüfus piramidinin en dikkati çeken özelliği 40 yaşından küçük kuşaklarda yaş küçüldükçe nüfusun azalmasıdır. Bu tip nüfus piramidi, doğurganlık hızının azaldığı durumlarda görülür. Avrupa Birliği'ni demografik bakımdan gelecekte önemli sorunlarla yüz yüze getirecek doğum sayısındaki azalmanın yakın bir gelecekte tersine dönmesi de pek mümkün görünmemektedir.

Scanned by CamScanner

Kaynak: Tablo 3'ün verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Şekil 1. AB'nin Nüfus Piramidi (2002)

Şekil 1'deki piramidin en geniş kısmını 35–54 yaş grupları arasındaki nüfus teşkil etmektedir. II. Dünya Savaşı sonrasında 1945–1965 arası 20 yıllık dönemde yüksek doğum oranlarının etkisiyle hızlı nüfus artışının olduğu gözlenmektedir. Piramitte 55–59 yaş grubunda keskin bir azalmanın olması, II. Dünya Savaşı yıllarında milyonlarca insanın savaş döneminde hayatını kaybetmesi ve doğumların savaş ortamında çok düşük olmasının sonucudur. 55–79 yaş grupları arasında düzenli bir azalış trendi gösteren piramidin 80–84 yaş grubundan itibaren hızla azalmanın olması I. Dünya Savaşı yıllarının Avrupa kıtasındaki yıkıcı etkisinin sonucudur.

Medyan Yaş

Medyan yaş, nüfusun yaş yapısının yorumlanmasında kullanılan göstergelerden biridir. Nüfusu teşkil eden bütün fertler, yaşlarına göre, yani yeni doğmuş bebekten en yaşlı ihtiyara göre sıralandıkları takdirde tam ortaya isabet eden kişinin yaşı medyan yaşı oluşturur. Bu şekilde yaş itibariyle nüfusun yarısı medyan yaşın altında, yarısı da üstünde yer alır. Medyan yaşın düşmesi nüfusun gençleştiğinin, yükselmesi de yaşlandığının göstergesidir.

Avrupa Birliği'nde 1960'ta medyan yaş 32 iken, 1995'te 36'ya çıkmış ve 2025 yılında ise, 45'e yükseleceği hesap ediliyor (Tandoğan, 1998: 34). AB ülkelerinde medyan yaş 1950 yılında 31, 1980'de 33, 1990'da 35, 2000'de 38 yaşı aşmıştır. Medyan yaşın gelecek yıllarda daha da yükselerek 2010'da 41, 2030'da 45, 2050'de ise 48 yaşı aşacağı hesaplanmaktadır (Şekil 2).

AB ülkeleri içinde toplam medyan yaşı 42.16 yıl ile en yüksek olan Almanya, aynı zamanda 82.4 milyon nüfusuyla da birliğin en fazla nüfusa sahip olan ülkesidir. İtalya 41.77, Finlandiya 40.97, İsveç 40.60 ve Belçika 40.55 ile toplam medyan yaşı en yüksek olan ülkelerdir. İrlanda 33.70 ve Kıbrıs 34.68 ile AB ülkeleri içinde medyan yaşı en düşük olan ülkelerdir. AB'ye üye 25 ülkede kadınların medyan yaşı erkeklerden daha fazladır (Tablo 5).

Türkiye'de ise 1940–1960 yılları arasında genel olarak 20 olan nüfusun medyan yaşı, 1970 yılından sonra sürekli bir artış göstermiştir. Medyan yaş 2000 yılında erkek nüfusta 24.4'e ve kadın nüfusta 25.3'e yükselmiştir. Kadınların beklenen ortalama ömrünün erkeklerden daha uzun olması nedeniyle kadın nüfusun medyan yaşı erkeklerden daha yüksektir (DİE, 2003: 30).

Ortalama ömür süresi bakımından İsveç 80.40 yıl ile AB ülkeleri içinde ilk sırada yer alır. İtalya 79.68 yıl, Fransa 79.60 yıl, İspanya 79.52 yıl ve Yunanistan 79.09 yıl ile toplam nüfusun ortalama ömür süreleri en fazla olan ülkelerdir. Kadın nüfusun ortalama ömür süreleri bakımından Fransa 83.42 yıl ile ilk sırada yer alır. İspanya 83.08, İtalya 82.81 yıl ve İsveç 82.74 yaş ile AB'de en uzun ömürlü kadın nüfusa sahiptirler (Tablo 5).

Scanned by CamScanner

Tablo 5. AB Ülkelerinde Nüfusun Medyan Yaşı ve Ortalama Ömür Süreleri 2005.

Ülke Adı	Medyan Yaşı (Yıl)			Ortalama Ömür (Yıl)		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
1.Almanya	42,16	40,88	43,53	78,65	75,66	81,88
2.İtalya	41,77	40,24	43,35	79,68	76,75	82,81
3.Finlandiya	40,97	39,43	42,52	78,35	74,82	82,02
4.İsveç	40,60	39,49	41,75	80,40	78,19	82,74
5.Belçika	40,55	39,29	41,81	78,62	75,44	81,94
6.Yunanistan	40,50	39,39	41,65	79,09	76,59	81,76
7.Avusturya	40,44	39,30	41,61	78,92	76,03	81,96
8.Slovenya	40,23	38,65	41,75	76,14	72,42	80,10
9.Danimarka	39,47	38,55	40,40	77,62	75,34	80,03
10.İspanya	39,51	38,18	40,93	79,52	76,18	83,08
11.Letonya	39,12	35,95	42,15	71,05	65,78	76,60
12.Estonya	39,06	35,52	42,35	71,77	66,28	77,60
13.Birleşik Krallık	38,99	37,89	40,13	78,38	75,94	80,96
14.Hollanda	39,04	38,22	39,90	78,81	76,25	81,51
15.Fransa	38,85	37,30	40,39	79,60	75,96	83,42
16.Çek Cum.	38,97	37,20	40,82	76,02	72,74	79,49
17.Macaristan	38,57	36,10	41,24	72,40	68,18	76,89
18.Lüksemburg	38,51	37,56	39,48	78,74	75,45	82,24
19.Malta	38,36	36,91	39,84	78,86	76,70	81,15
20.Portekiz	38,20	36,06	40,33	77,53	74,25	81,03
21.Litvanya	37,83	35,25	40,46	73,97	68,94	79,28
22.Polonya	36,43	34,52	38,49	74,41	70,30	78,76
23.Slovakya	35,43	33,85	37,25	74,50	70,52	78,68
24. Kıbrıs (Rum)	34,68	33,64	35,70	77,65	75,29	80,13
25.İrlanda	33,70	32,90	34,49	77,56	74,95	80,34
Müzakere Sürecinde Olan Aday Ülkeler						
27.Bulgaristan	40,66	38,59	42,66	72,03	68,41	75,87
28.Hırvatistan	39,97	38,01	41,76	74,45	70,79	78,31
26.Romanya	36,39	35,04	37,77	71,35	67,86	75,06
29.Türkiye	27,70	27,52	27,89	72,36	69,94	74,91

Kaynak : http://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/ee.html son erişim tarihi 9 Ağustos 2005

Nüfusun yaş yapısı genelde çocuk veya genç nüfus (0–14 yaş), çalışma çağındaki yetişkin nüfus (15–64 yaş) ve yaşlı nüfus (65 ve daha yukarı yaş) olmak üzere başlıca üç gruba ayrılarak incelenir. Genelde 0–24 yaş arası nüfusa genç nüfus denir.

Çocuk (Genç) Nüfus: AB ülkelerinde, 1960'tan 2005 yılına kadar olan dönemde doğum oranlarının azalmasının doğal sonucu olarak 0–14 yaş arası çocuk nüfus oranının sürekli düştüğü gözlenmektedir (tablo:1). Nitekim, 2005 yılı verilerine göre AB üyesi 25 ülkenin toplam çocuk nüfus sayısı 73 milyon 240 bin ve oranı % 16.03 dür. Çocuk nüfus sayısı ve oranındaki azalma eğilimi topluluğa üye bütün ülkelerde son yıllarda daha da artarak devam etmektedir. Bu durum, Avrupa Birliği'nde gelecekte nüfus yönünden olduğu kadar sosyal ve ekonomik bakımdan da problemlere neden olacaktır. AB'de çocuk nüfus oranının en yüksek olduğu ülkeler İrlanda ve Kıbrıs % 20.9, Lüksemburg %18.9, Danimarka %18.8 ile ilk sıralardadır. Çocuk nüfus oranının en düşük olduğu ülkeler ise, İtalya % 13.9, Almanya, İspanya ve Yunanistan'da %14.4'tür (tablo:4). AB'nin en kalabalık ülkesi Almanya'nın 11 milyon 845 bin çocuk nüfusuna karşılık Türkiye 20 milyon 678 bin çocuk nüfus sayısına sahiptir. Kuşkusuz yakın bir gelecekte Türkiye, toplam nüfus sayısı, çalışma çağındaki nüfus ve işgücü bakımından, AB'nin en önde gelen ülkesi olacaktır.

Çalışabilir (Yetişkin) Nüfus: AB üyesi 25 ülkede çalışma çağındaki 15–64 yaş arası toplam 306 milyon 920 bin nüfus içinde çalışanların sayısı 215 milyon kişidir. AB ülkelerinde 15–64 yaş arası yetişkin nüfus oranı % 67.17 ile oldukça yüksek bir değer göstermektedir. Kuşkusuz bu durum ülke ekonomileri için olumlu bir göstergedir. Çünkü 0-4 yaş arası çocuk nüfus ile 65 ve daha yukarı yaşlı nüfus ekonomik olarak genelde tüketici konumda olduklarında bağımlı nüfus olarak adlandırılırlar.

Avrupa Birliği ülkelerinde 15–64 yaş arası çalışabilir (yetişkin) nüfus oranları ülkelere göre değişmekle beraber % 65–71 civarındadır. Teknolojinin hızla gelişmesi sonucu insan gücüne olan talebin azalması, ayrıca Doğu Avrupa ülkelerinin birliğe katılımı vb. nedenlerle 2000–2010 arası dönemde çalışabilir nüfusun bir kısmı iş bulamamakta, hatta bazı ülkelerde işsizlik problemi yaşanmaktadır. Bu nedenle başta Türkiye, Balkan ve Kuzey

Scanned by CamScanner

Afrika ülkeleri olmak üzere, dünyanın çeşitli bölgelerinden yıllar önce ülkelerine yerleşen göçmen işçilerin varlığına dahi, çoğu Avrupa ülkesi vatandaşları olumsuz tavır takınmaktadırlar.

Tablo 4. AB Ülkelerinde Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Oranları (%) ve Sayısı (bin kişi) 2005

Ülke Adı	Nüfus (bin)	0-14 Yaş		15-64 Yaş		65 ve + Yaş	
		% Oranı	Nüfus	% Oranı	Nüfus	% Oranı	Nüfus
1.Almanya	82 431	14,4	11 845	66,7	55 010	18,9	15 576
2.Fransa	60 656	18,4	11 158	65,2	39 537	16,4	9 961
3.Birleşik Krallık	60 441	17,7	10 720	66,5	40 186	15,8	9 535
4.İtalya	58 103	13,9	8 085	66,7	38 729	19,4	11 289
5.İspanya	40 341	14,4	5 809	68,0	27 427	17,6	7 105
6.Polonya	38 635	16,7	6 470	70,3	27 144	13,0	5 021
7.Hollanda	16 407	18,1	2 976	67,8	11 119	14,1	2 312
8.Yunanistan	10 668	14,4	1 535	66,8	7 127	18,8	2 006
9.Portekiz	10 566	16,6	1 756	66,3	7 008	17,1	1 802
10.Belçika	10 364	16,9	1 748	65,7	6 809	17,4	1 807
11.Çek Cum.	10 241	14,7	1 505	71,7	7 278	14,2	1 458
12.Macaristan	10 007	15,8	1 583	69,1	6 917	15,1	1 507
13.İsveç	9 002	17,1	1 539	65,5	5 895	17,4	1 568
14.Avusturya	8 184	15,6	1 280	67,8	5 548	16,6	1 357
15.Danimarka	5 432	18,8	1 022	66,1	3 593	15,1	817
16.Slovakya	5 431	17,1	928	71,0	3 858	11,9	645
17.Finlandiya	5 223	17,3	905	66,8	3 488	15,9	830
18.İrlanda	4 015	20,9	841	67,5	2 712	11,5	463
19.Litvanya	3 596	16,1	579	68,7	2 470	15,2	547
20.Letonya	2 290	14,4	331	69,4	1 590	16,1	369
21.Slovenya	2 011	14,0	282	70,6	1 420	15,4	309
22.Estonya	1 333	15,5	206	67,7	903	16,8	224
23.Kıbrıs	780	20,9	163	67,7	528	11,4	89
24.Lüksemburg	469	18,9	89	66,5	341	14,6	69
25.Malta	399	17,6	70	68,8	275	13,6	54
Toplam	456 953	16,03	73 240	67,17	306 920	16,81	76 794
Müzakere Sürecinde Olan Aday Ülkeler							
Romanya	22 330	15,9	3 546	69,5	15 528	14,6	3.256
Bulgaristan	7 450	14,1	1 052	68,7	5 116	17,2	1.283
Hırvatistan	4 496	16,4	738	67,0	3 012	16,6	745
Türkiye*	71 800	28.8	20.678	65.5	47 029	5.7	4.093

Kaynak : http://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/ee.html son erişim tarihi 9 Ağustos 2005

* Türkiye Nüfusu ile ilgili rakamlar DİE ve Hacettepe Üniv. Nüfus Etüt. Enst., 2004 yıl sonu verileri

AB üyesi 25 ülkede 15–64 yaş arası yetişkin nüfus oranı en fazla olan ülkeler Çek Cumhuriyeti % 71.7, Slovakya % 71.0, Slovenya % 70.6 ve Polonya % 70.3 ile en yüksek orana sahiptir. Bu ülkeler 2004'te AB'ye yeni katıldıkları için, yetişkin nüfus genelde fakirlik ve işsizlik problemlerine çözüm aramak amacıyla, Batı Avrupa ülkelerine kitleler halinde göç etmektedir. Fransa ve Almanya başta olmak üzere Batı Avrupa ülkeleri vatandaşları bile iş bulamama ve mevcut işini kaybetme korkusuna kapılmakta, bu durum yabancı düşmanlığını körüklemektedir. AB'de çalışabilir nüfus oranı en düşük olan ülkeler ise, Fransa % 65.2, İsveç % 65.5 ve Belçika % 65.7 ile en düşük değerlere sahiptir. Bu ülkelerde çalışabilir nüfus oranlarının nispeten düşük olması nüfusun yaşlanmasındandır.

AB üyesi 25 ülkede nüfusun yaşlanmasına bağlı olarak çalışabilir nüfus oranı ve işgücünün azalması 2008 yılından itibaren hissedilmeye başlayacaktır. Önlem alınmazsa, 2025 yılına gelindiğinde milyonlarca işgücü açığı doğacak ve göçmen işçi alımı zorunlu hale gelecektir.

Yaşlı Nüfus: AB üyesi 25 ülkede, 1960'tan 2005 yılına kadar olan dönemde 65 ve daha yukarı yaştaki nüfus oranında sürekli artış eğilimi gözlenmektedir. Nitekim, 2005 yılı verilerine göre AB üyesi 25 ülkenin yaşlı nüfus sayısı 76 milyon 794 bin, oranı ise % 16.81'dir (Tablo 4). Yaşlı nüfus oranındaki artış eğilimi topluluğa üye bütün ülkelerde son yıllarda daha da artarak devam etmektedir.

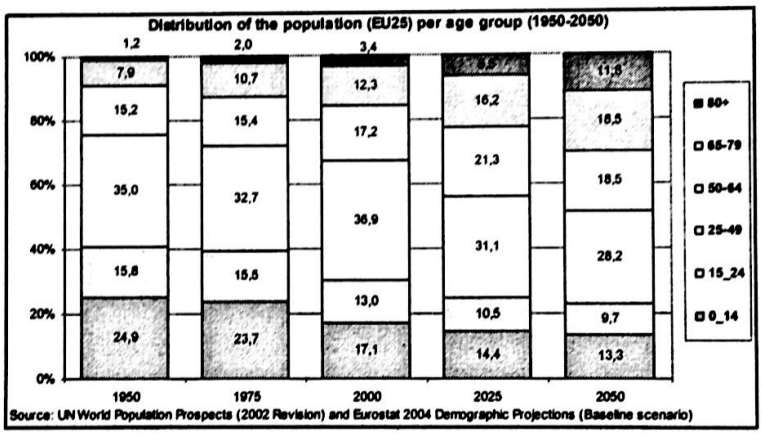
Avrupa Birliği'ne üye 25 ülkeden 11'inde (Almanya, İtalya, İspanya, Portekiz, Yunanistan, Belçika, İsveç, Avusturya, Slovenya, Letonya ve Estonya) 65 ve daha yukarı

Scanned by CamScanner

yaştaki nüfus oranı, 0–14 yaş grubundaki çocuk nüfus oranından daha fazladır. Avrupa Birliği'nde en fazla yaşlı nüfus oranına sahip İtalya'da yaşlı nüfus oranı, 1960'da % 9.5, 1980'de % 13.5 ve 2005 yılında ise % 19.4'e yükselmiştir (tablo:1 ve 4). Yaşlı nüfus oranı en fazla olan ülkeler İtalya % 19.4, Almanya %18.9 ve Yunanistan % 18.8 ile en başta gelen ülkelerdir. Toplam nüfus içinde yaşlıların oranı en düşük ülkeler ise, Kıbrıs % 11.4, İrlanda % 11.5 ve Slovakya % 11.9 ile sıralanırlar. Türkiye'de ise yaşlı nüfus sayısı 4 milyon 93 bin, oranı % 5.7 ile oldukça düşük bir değer göstermektedir (tablo:4).

Nüfusun yaşlanması, bütün ülkeler açısından büyük önem taşıyan sorunlar yaratacaktır. En zengin ülkelerde bile, yaşlı ve güçsüz insanların çoğunluğu, gerek duydukları sağlık bakım masraflarının ancak küçük bir bölümünü karşılayabilmektedir. Gelecek on yıllarda pek az ülke, büyük bir yaşlı nüfusa özel bakım sağlayabilecek konumda olabilecektir. Bazı Avrupa ülkeleri, 75 yaşın üzerindeki insanların gereksinimlerini gereğince karşılayabilecek yeterli kaynaklardan yoksun olduklarını bugünden açıkça dile getirmektedirler (ÖZEY, 2001: 87).

II. Dünya Savaşı sonrasındaki doğum patlamasının ürünü olan Avrupalılar, 2010 yılından itibaren emeklilik çağına girecek ve onlara vaat edilmiş olan emeklilik ödenekleri ve sağlık yardımları AB bütçesine muazzam bir yük getirecek. Bu yükün altından kalkmak için şimdi çalışma çağında olan kuşakların daha çok çalışıp daha çok üretmesi gerekiyor. Değişime genelde karşı olan, alıştığı refahı ve hayat şartlarının sürdürmek isteyen, bu nedenle nüfusun göçlerle gençleştirilmesine de karşı çıkan yaşlı kuşak, Avrupa'nın küreselleşme ortamında yaşaması gereken dönüşümleri de engellemeye çalışıyor. Yaşlı kuşağın Avrupa'yı çıkmaza götüren bu tavrı Türkiye'nin AB'ye katılmasını engellemek isteyenlere de güç katıyor.

Şekil 2. (AB 25) Nüfusun Yaş Gruplarına Dağılımı (1950–2050). Avrupa NüfusununYaşlanması.

Kaynak: BM Dünya Nüfus Tahmini (2002 revziyon) ve Eurosat Nüfus Projeksiyonu 2004 http://www.cesifo-group.de/link/Europe-demographic-deficit-221004.pdf

Şekil 2 yaşlılığın Avrupa'nın nüfus yapısı üzerinde önemli bir etkisi olduğunu gösteriyor. 0–24 yaş arası genç nüfus oranı 1950'de 40.7 iken, 1975'te 39.2'ye, 2000'de 30.1'e inmiştir. Genç nüfus oranı 2025'te 24.9, 2050'de ise 13.3'e inecek. Yaş piramidinde dikey yönde yükseldikçe yaşlı insanların daha genç kuşağa göre sayısı daha fazla artmaktadır. AB üyesi 25 ülke toplam nüfusu 1950'de 350 milyondan 1975'te 418 milyona, 2000'de 450 milyona yükselmiştir. 2025'te ise 470 milyona yükselmesi beklenmekte, ancak bu tarihten sonra 2050'de 449 milyona düşme eğilimi göstermektedir. Diğer bir ifadeyle yaşlılığın mutlak nüfusu olumsuz yönde etkilemeye başlaması 20 yılı aşkın bir süreyi bulacaktır. Diğer taraftan yaş dağılımında yaşlanmanın etkisi çok daha önceki bir süreçte başlayacaktır. Yakın gelecekte iş dünyası ve hizmet sektöründe, sağlık ve yaşlıların uzun-dönem bakımları ile ilgili iş kolları daha fazla önem kazanacaktır.

Sonuç:

AB'ye üye 25 ülkede 1960'tan beri doğum oranı düşmekte, buna bağlı olarak da genç nüfus azalmaktadır. Avrupa Birliği'nin medyan yaşı 2005 yılında ülkelere göre değişmekle birlikte 39–40 civarındadır ve medyan yaşın 2030'da 46, 2040'ta 48 yaşı aşması

Scanned by CamScanner

beklenmekte ve her geçen yıl nüfus biraz daha yaşlanmaktadır. Yaşlı nüfus sayısı ve oranı da her geçen yıl biraz daha fazla artmaktadır. Avrupa Birliği ülkelerinde 15–64 yaş arası çalışabilir nüfus oranları ülkelere göre değişmekle beraber % 65–71 civarındadır. Teknolojinin hızla gelişmesi sonucu insan gücüne olan talebin azalması, ayrıca Doğu Avrupa ülkelerinin birliğe katılımı vb. nedenlerle 2000–2010 arası dönemde yetişkin nüfusun bir kısmı iş bulamamakta, hatta bazı ülkelerde işsizlik problemi yaşanmaktadır. Bu nedenle Avrupalılar Türkiye, Balkan ve Kuzey Afrika ülkelerinden yıllar önce Avrupa'ya yerleşen göçmen işçilerin varlığına dahi soğuk bakmaktadır. Bu dönemde özellikle Türkiye'nin AB'ye üyeliğine Fransa başta olmak üzere çoğu Avrupa ülkesi vatandaşları olumsuz tavır takınmaktadır.

Avrupa ülkelerinde II. Dünya Savaşı sonrası 1945–1960 arası dönem doğumların en yoğun olduğu yıllardır. 2008–2025 yılları arasında 65 yaşını doldurarak emekli olacak nüfus kitlesinin devasa rakamlara ulaşması, sosyal güvenlik fonlarını zor durumda bırakacaktır. Ayrıca, emekli olacak nüfusun yerini doldurabilecek genç nüfus potansiyeline sahip olmayan AB ülkeleri 2010 yılından sonra 2025'e kadar artan bir şekilde milyonlarca işgücü açığıyla yüz yüze gelecektir.

Avrupa Birliği'nin Brüksel'deki siyasi ve bürokratik karar alma mekanizmaları, 25 üye ülkedeki halkın büyük çoğunluğunun muhalefetine rağmen, 17 Aralık 2004'te Türkiye ile 3 Ekim 2005'te üyelik müzakerelerinin başlayacağını teyit ettiler. Türkiye'nin AB'ye tam üyeliğinin ise 2015'den sonrası bir tarih olacağını söylemeleri dikkat çekicidir. Çünkü, AB için Türkiye, birliğe tam üyeliği büyüklüğünden dolayı istenmeyen fakat stratejik önemi ve genç nüfusundan dolayı da vazgeçilemeyen bir ülkedir.

Avrupa Birliği'nin nüfus yaş yapısı ile Türkiye'nin genç nüfus özellikleri karşılaştırıldığında, 2015'den itibaren AB'nin, Türkiye'nin üyeliğine ihtiyacının kaçınılmaz olduğu açıkça görülmektedir. Avrupa Birliği, 3 Ekim 2005'de başlayacak üyelik müzakereleri öncesi Türkiye'nin üyeliğini soğuk karşılamakta, diğer ülkelerden istemediği ek şartlar ileri sürmektedir. Ancak 2015'den sonra, Türkiye'nin AB üyeliğinin istemesinden çok, AB Türkiye'ye ihtiyaç duyacak ve birliğe katılması için ısrarcı olacaktır.

Kaynakça

ATALAY, İ., 1980, "The suspended sediment yields of main streams of Turkey and the World", *Journal of Turkish Forest Research Institute*, Number 52, s. 391-394.

BÖHM, W., 1986, L'europer vieillit. Forum. *Conseil de L'europe. Demografhie*, Strasbourg.

HEYMANN, P. & PERİCARD, F., 1983, "Dikkat Yaşlanıyoruz", *Avrupa Dergisi*, s. 11.

ÖZEY, R., 2001, *Günümüz Dünya Sorunları*, Aktif Yayınevi, İstanbul

TANDOĞAN, A., 1998, *Demografik Temel Kavramlar ve Türkiye Nüfusu*, Lega Kitabevi, Trabzon.

TÜMERTEKİN, E., 1994, *Beşeri Coğrafya Giriş*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayın No: 2464, İstanbul.

TÜMERTEKİN, E. & ÖZGÜÇ, N., 2002, *Beşeri Coğrafya: İnsan, Kültür, Mekân*, Çantay Kitabevi, İstanbul.

DİE, 2003, *2000 Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri*, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara.

http://www-census.gov/ipe/www/wp 02html Full Document (FDF Dosyası10.2m) derlenmiştir.

http://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/ee.html son erişim tarihi 9 Ağustos 2005

Eurostat New Cronos (2002) http: //Europa.eu.int/comm/eurostat/newcronos. son erişim tarihi 15. 07. 2004

http://www.cesifo-group.de/link/Europe-demographic-deficit-221004.pdf

Sources: New Cronos (2002) http://europa.eu.int/comm/eurostat/newcronos

UNECE Gender Statistics Database 2002 http://w3dev.unece.org/stat/scriptsdb/showResults.asp

http://www.hips.hacettepe.edu.tr/

Scanned by CamScanner